

KINEMATOGRAFSKO SNIMANJE NAŠIH NARODNIH OBIČAJA.

Gdje god dolazi do potrebe, da se ljudski rad u bilo kojoj formi fiksira i tako zavijek vijerno konservira, mora da kinematograf pritekne u pomoć kao najsavršenije pomagalo. Narodne običaje, kod kojih čini bit i dušu njihovu upravo kompleks značajnih radnja i detalja u kretnjama, nije kadra ni riječ ni nepomična fotografija da dovoljno savršeno i plastično fiksira. Film, upotrijebljen u svrhu pohrane narodnih običaja, razmjerno ih najsavršenije reproducira, pa u nekini naroda već i vrši u ovom pravcu i svoju patriotsku, propaĝandističku i naučnu zadaću (na pr. u Čeha). U nas su se kinematografski snimali narodni običaji i život nažalost dosele tek sporadički, bez sistema, često s malo naučne etnografske vrijednosti, gotovo uvijek samo u filmsko-industrijske svrhe (n. pr. sinjska alka), a i prometali su se takovi filmovi ponajviše — i z v a n našega naroda.

Da se ovakom snimanju dade i neki sistem i etnografska vrijednost — a da se pri tome ne zaboravi dakako ni rentabilitet filma — dalo se naše pothvatno filmsko poduzeće »Jugoslavija« na to, da kinematograf-

ski snimi važnije partije u području našega narodnoga života i običaja. Prvo je takovo snimanje izvedeno 25.—27. veljače o. g. u selima Selišću i Gredi kod Sunje, pri čemu je sudjelovao i direktivu davao Etnografski muzej u Zagrebu po svojim izaslanicima, da tako film i u njegovu arhivu reprezentira etnografsku vrednotu svoje vrste. Snimljene su tipične scene tamošnje seoske svadbe (priređivanje svadbenoga ručka, kolo, dolazak na vjenčanje, oproštaj mládenke s roditeljima, »poljevačima« i t. d.) tek uz tužnu konstataciju, da čistih narodnih običaja, napose u pojedinostima, naglo nestaje i da se »gospodsko« uvlači svakamo, naročito u nošnju muškaraca. Taj film (oko 130 m), uz koji će se nadovezati i snimke iz drugih krajeva i drugih nar. naših običaja reprezentira za naš narodopis — uza sve male nedostatke, koje prirodno donose sa sobom počeci u radu ove vrste — neobičan dobitak a osobito za zagrebački etnografski muzej, gdje će se ovakovi filmovi pohranjivati pored ostale narodopisne građe, nagomilane u njemu.

Dr. M. G.

CRKVA SV. SPASA U DUBROVNIKU.

Vijekovi najjačeg napretka u Dubrovniku padaju u doba quattro- i cinquecenta. Ovo doba jake kulturne evolucije u dubrovačkoj republici i u materijalnom i u moralnom pogledu, donese preokret na bolje i u arhitekturi. Arapsko-južnoitalski zašiljeni luk, koji je istisnuo u Dubrovniku onaj bizantijski i romanski, ustupa i ovdje mjesto ekvilibriju i harmoniji, što je sve glavnom oznakom renesansnog stila.

Renesansni stil u Dubrovniku nosi sve odlike firentinskog preporoda u užem smislu, koji razviše u gradu Medičijevaca Brunellesco, Alberti, dva Maiana i Cronaca; unaprediše ga do jakih zamaha u domaji Ivana Gundulića i Ruđera Boškovića Michelozzo Michelozzi i Nikola Fjorentinac (Niccoló Fiorentino). Prvi izvede u ovome stilu donji dio dubrovačkog dvora, dok se drugi proslavi planom crkve Sv. Spasa (S. Salvator).¹

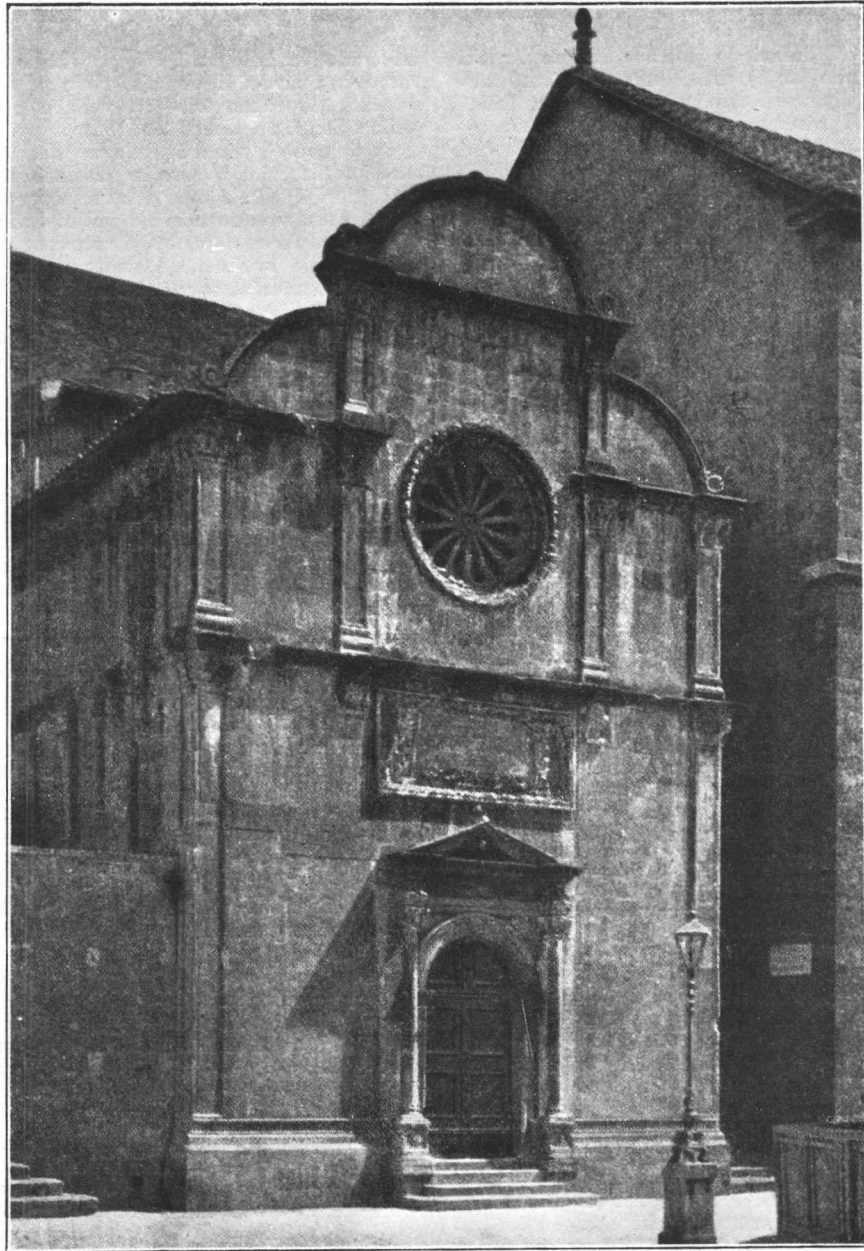
Prvi naime arhitektonski spomenik, koji u početku dubrovačkog straduna ili place kralja Petra pritegne naše oči, a možda nam otme i uzvatak čuđenja, jest crkva Sv. Spasa. Veličanstvena, u svojoj mnijaturi, građevina cinquecenta pravim je draguljem u kiti dubrovačkih arhitektonskih spomenika. Potječe iz prve polovine XVI. stoljeća (1520. do 1536.) pa je djelo zavjeta Dubrovčana iz

¹ Cf. Dr. B. Cvjetković, Dubrovački dvor. Zagreb 1922.

jakog potresa god. 1520. Plan ove znamenite građevine izvede Nikola Fjorentinac. Gradnju su rukovodili dubrovački plemići Danijel Rastić, Damjan Menčetić i Junije Sorokčević. Cijela građevina odnese svotu od 2500 dukata. Priča se, da je gorljivost za ovu crkvu bila tako snažna, te su i same dubrovačke matrone nosile na ramenima građevni materijal.

Crkva Sv. Spasa u Dubrovniku izvedena je prema svim umjetničkim nazorima renesansnog stila. Tu je sjedinjena dražest sa krepčinom, mudra klasična strogost najjače simetrije, te geometrijski red sa ravnim pročeljem, a sve uz očuvanje eleganse oblika i originalnosti zamišljaja.

Donji dio pročelja crkve Sv. Spasa urešen je tako jednostavnim i ukusnim vratima da bi to bilo vrijedno imitovanja u povodima za podražavanje renesansnog stila. Glava Spasiteljeva u donjoj česti luka nad vratima krasno je izvedena i začudo podsjeća na autoportret Albrehta Dürera. Putti, što se nižu lijevo i desno od Spasiteljeve glave pa oko natpisa poviše vrata, također su lijepo izvedeni. Gornji dio pročelja dubrovačke crkve Sv. Spasa izveden je prema uzoru šibeničke stolne crkve, koja je natkriljena trima okruglim vršcima. Razlika je ipak gledom na šibeničku stolnu crkvu u tome, što postrani četvrtkruzi na Sv. Spa-

Crkva Sv. Spasa u Dubrovniku.

su ne kažu rozetne prozorčice kao u Šibeniku, pa što ispod njih dolaze pravokutne građevne plohe, čega u Šibeniku nema. Tek središnji pravokutnik nosi prekrasni rozetni prozor, optočen lijepim vijencem kao i u Šibeniku. Ali najgornji polukrug naše crkve

ne nosi okruglo okno kao ni u Šibeniku te Mlecima.

Poznato je, da su, prema formi triju okruglih vrhova, što je unio u arhitekturu Nikola Fjoretinac, sagrađene još crkve Sv. Mihajla, Sv. Zakarije, S. Maria dell'Orto, glav-

ni dio La Scuola di San Marco pa hram Frari u Mlecima, te stolna crkva u Hvaru, koja je posljednja građevina u namisli Nikole Fjorentinca na svršetku XVII. stoljeća.

Prema tome utjecaj stila Nikole Fjorentinca iščeznu iz Dalmacije u doba, kad barokni stil započe da preuzima maha.

dr. Božo Cvjetković.

PUBLIKACIJE.

Onaj trokut naučenjačkih zborova, časopisa i naklada: Zagreb-Split-Sarajevo, što je prije rata dominirao u ovim stranama s nekoliko periodičkih publikacija i u općinstvu za raspačavanje sa potrebnim autoritetom, rasklímao se poslije rata. Časopisi su uginuli, stanovita društva obumrla, a publika, nemajući i onako svoga javnog kulturnog mnijenja, lišena bez ikakvih svojih emocija daljnje kontinuiteta, nije u »ovim historijskim danima« osjetila recte protestovala ni protiv anahronizma pojedinih predašnjih izdanaka, ni protiv očitom prikraćivanju nauke u različnim budžetima, niti je pokudila ono sve sramotnije birokratiziranje i magaziniranje jedne institucije za drugom.

Možda su nove socijalne tendencije još nejasnih obrisa, možda su nove socijalne epidemije (kino- i športomanija, pa očita demoralizacija pojmovna čovječnosti i zbrka u nacionalnom orijentiranju) izazvale onu apatiju, kojom se šira publika drži prema krugu nauke i naučenjaka. U »doba užitaka« strah pred »suhoparnošću«. Uostalom i neuspjeh »Matice Hrvatske« s većinom povijesnih i zemljopisnih nerazrezanih knjiga, koje putuju iz škrinja ka antikvarima, također je neki dokumenat ovih anomalija. Publika i naučne publikacije stadoše u akutnu protivnost, i samo je valjada »duh vremena«, da se sada u nas naučna — naglašujemo — grada može javljati tek »u gostima« dnevne štampe i među karišikom raznostručnih časopisa. Ta, prije svega legendarno bogati zavod »Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu«, bogat bar sa svojih podruma i tavana starih nakladnina i poznat sa svoje izolacije, ali nada sve zaslužan za cijelu našu znanost, morade prije nekog vremena, da apelira ad populum u žurnalima, jer nema novaca za štampanje svojih edicija ni subvencije vladine. Moćuće, da je upravo to pomenuto »novo vrijeme« poreklo ekskluzivistički sistem toga naučenjačkoga zbora, što se tiče njegovih publikacija. Od ciglo 159 predbrojnika* akademijskih izdanja pade sada broj na ravno 100 kupaca. Baš ovaj slučaj zavoda, za koji se u publici uvriježilo mnijenje o nekakvoj ekskluzivnosti njegova

rada »nauke poradi naučenjaka«, ono utvrđeno mnijenje publike o ispraznosti u socijalnom i narodnom pogledu, o nekakovom luksusu i još o koje čemu, te zastoj same »Matice Hrvatske« s povijesnim izdanjima, pak onda ovaj skoro općeniti današnji slučaj silazjenja gotovo čitave jedne publikatorske armeje naučnoga građiva u rovove dnevne štampe, bila bi od nemalena interesa za sociologijsku psihanalizu u nas.

No, što je ovdje od zamašitosti, to se ne radi o suvišnoj rekriminaciji, nego o traženju izgubljenoga kontinuiteta sa publikom, dakle o primjeni. Radi se o reorganizaciji rada, pa zbiranju novih sila i novim pobudama, o kronici položaja, o smotri cijele dakle produkcije, ukupnoga odziva u publici, o karakterima i simpatijama, ali naročito o socijalnoj vrijednosti primjena, koje će da uslijede ma gdje iz naučenjačke rabote najrazličnijega stila i tipa onih struka, koje zastupa ovaj časopis. Tu je n. pr. pored napred konstatovane činjenice fragmentarnog »novinarenja« i »gostovanja«, pored vakanije historijskih i etnologijskih domaćih knjiga na tržištu, izbio najelementarnije u našem slučaju i problem same statističke potvrde ovih činjenica, t. j. stari naš kulturni, naučno-ekonomski problem jedne, ovdje, specijalne bibliografije, vezan podjedno o problem stanovitih monopola naučne građe u javnim narodnim (državnim) institucijama. »Narodna Starina« — kako je prije svega porijetlom pokušaj na privatnu inicijativu ovisna o dobroj volji svojih suradnika i o dobrom prijemu u publici ovakove »interesne sfere«, iznosi n. pr. u ovom svesku, zbog stanovitih zapreka, samo fragmentaran pretres simptomatično onoga u većini i fragmentarnoga (za suštu povijesnu i etnologijsku nauku, i ako uvijek ne važnoga) rada u prvomu četvrtgodištu 1922., da u narednim svescima pokuša donijeti sistematsku poslijeratnu bibliografiju, pak da je kroničarski zatim dalje uzdrži potpuno za cijelu Jugoslaviju. A ovim narednim prikazom ide početak:

Iz opetovano dakle naglašanih općih uzroka objavio je — dašto na novinskom foru-

* Akademija ne daje svojih izdanja nikomu badava s kim ne stoji u zamjeni. Od kupaca ide na zavode, škole, na biblioteke i društva 61, po zanimanju na ostale ovako: sveuč. prof. 4 u Jugoslaviji, srednjoškolskih prof. 7, svećenika 7, činovnika, advokata i

liječnika 10, različnih privatnika 5, trgovca 2 općinskih poglavarstava i drugih oblasti 4. Ove pak brojke, i ovako raspoređene, najrječitiji su dokaz, kakovim nehajem susreće naše općinstvo najviši jedan zavod za znanost i za umjetnost u Jugoslaviji.